

Tényállás és igazság a Bartók-hagyaték ügyében

Lapunk elmúlt heti száma a Bartók-üggyel kapcsolatban közölte az Egyesült Államokban élő Bátor Viktornak Gellért Oszkárhoz intézett levelét. Bátor Viktor ebben azt állítja, hogy Bartók Béla egyik levelének Magyarországon való közléséhez az ő hozzájárulására van szükség, s általában úgy tünteti fel magát, mintha néhai Bartók Béla szerzői jogaival az egész világon ő rendelkezne. Bátor levelével kapcsolatban a szerkesztőség szükségesnek tartja hiteles okmányokkal alátámasztott információk alapján a valódi tényállás ismertetését, mert Bátor téves állításai helyesbítésre szorulnak. A Bartók-jogok jelenlegi helyzetének megértéséhez vázolni kell az előzményeket.

Bartók Béla feleségével, Pásztor Edittel 1940 októberében a fasizmus elől az Amerikai Egyesült Államokba utazott; 1941 végén utazott utánuk fiúk, Bartók Péter. A zeneszerző első házasságából született fia, ifj. Bartók Béla (jelenleg MAV főtanácsos) Magyarországon maradt. Bartók Béla 1945. szeptember 26-án halt meg New Yorkban, özvegye 1946 végén hazatért. Bartók Péter jelenleg is az Egyesült Államokban él, amerikai állampolgár.

Bartók Béla New Yorkban 1943. március 28-án végrendeletet készített, amely szerint ifj. Bartók Béla azt a vagyont örökölte, amely — a végrendelet szavai szerint — „Magyarország vagy Németország területén van, vagy bármely olyan országban, amely elhalálozásom időpontjakor a német kormány ellenőrzése alatt áll”. A hagyaték többi részét Bartók Péter örökölte az özvegy haszonélvezeti jogával terheltén. Bartók Béla a végrendeletben Bartók Péter örökrészére, illetve özvegye haszonélvezetére úgynevezett trustee-vé Bátor Viktort és dr. Baron Gyulát nevezte ki. Bátor Viktor a Pesti Magyar Kereskedelmi Bank jogtanácsosa volt, s a háború kitörését megelőző években vándorolt ki, dr. Baron Gyula pedig ugyancsak magyar származású orvos Amerikában. Az amerikai jog szerint a trustee (a magyar jog ezt az intézményt nem ismeri) az örökösök javára kezeli a gondjaira bízott hagyatékot. Ez lett volna a Bartók hagyatéki ügyben is a trustee kötelessége.

Ez tehát azt jelenti, hogy Bátor Viktor vagyonkezelői tiszte egy pillanatig sem terjedt ki azokra az országokra, amelyekben a vagyont — lényegileg a szerzői jogok értékesítéséből származó jövedelmeket —

egyedül és kizárólag ifj. Bartók Béla örökölte. Ezért Bátor Viktornak Magyarországon soha semmiféle joga a Bartók-hagyatékkal kapcsolatban nem volt, amit egyébként egy — alább idézett — 1951-ből származó nyilatkozatában ő maga is tanúsított. Az alábbiakból kiderül, hogy Amerikán kívül ma már másutt sincs Bátornak köze a Bartók-jogokhoz.

Az Egyesült Államokban Bátor Viktor hathatós közreműködésével a hagyatéki eljárást még 1946-ban lefolytatták, és ennek során ifj. Bartók Béla örökrészéről egyszerűen elfelejtkeztek. Később Magyarországon is lefolytatásra került a hagyatéki eljárás, mert Bartók Béla haláláig magyar állampolgár volt és így a hagyatéki eljárásra kizárólag a magyar hatóságoknak volt hatáskörük. A jogerős magyar hagyatékátadó végzés — amelyet egyébként Bátor Viktor sem támadott meg fellebbezéssel — megállapítja, hogy Bátor Viktor vagyonkezelői tiszte megszűnt, miután mindhárom örökös kérte a felmentését, és a Bartók-jogokkal Magyarország, Németország, Ausztria, Csehszlovákia, Lengyelország, Jugoszlávia és Románia területén ifj. Bartók Béla, valamennyi többi országban pedig Bartók Béláné rendelkezik. A magyar hagyatéki eljárást lefolytató hatóság egyébként a végrendelet mellett Bátor Viktor, Baron Gyula és Bartók Péter amerikai közjegyző előtt 1951-ben tett, és ifj. Bartók Béla által elfogadott nyilatkozatára támaszkodott, amelyben tanúsították, hogy a végrendelet helyes értelmezése szerint ifj. Bartók Béla az említett országokban örökölte a szerzői jogokat.

Dr. Baron Gyula 1956-ban tiszteről lemondott, és azóta Bátor Viktor vagyonkezelői tiszteben egyedül tevékenykedik. Ennek „eredménye” az volt, hogy az örökösök az örökhagyó halála után hosszú évekig csupán csekély töredékét kapták a befolyt jövedelmeknek. A New York-i bíróság előtt jelenleg folyamatban levő per alapjául szolgáló elszámolásban Bátor például az általa felvett hatalmas összegnek kerekén 75 százalékát számítja fel különféle költségekre és saját tiszteltdíjára. Nyilvánvaló, hogy Bátor eljárása teljesen elmentés az örökhagyó akaratával, aki a művei után járó szerzői jogdíjakat mégsem Bátornak, hanem családtagjainak akarta juttatni.

A magyar hagyatékátadó végzés alapján Bartók Béláné és ifj. Bartók Béla érvényesítették jogalkat



különböző országokban. Azok közül az országok közül, amelyekből a jogdíjak a végzés alapján ifj. Bartók Bélát illetik meg, csupán az osztrák Universal zeneműkiadó, sok jelentős Bartók-mű kiadója helyezkedett szembe a határozattal, és a jogdíjakat továbbra is Bátor Vikornak fizette. E kérdésben éppen néhány nappal ezelőtt következett be kedvező fordulat, amennyiben az osztrák legfelső bíróság ifj. Bartók Bélának adott ígazat, megállapította, hogy Ausztriában is a magyar hagyatékátadó végzés az irányadó, és így az ott felmerülő jogdíjak is ifj. Bartók Bélát illetik.

Bartók Béláné az ügyet a szerzői jogvédő társaságok nemzetközi szervezete, a CISAC elé terjesztette, amely 1963-ban felszólította tagjait, hogy szüntessék be a jogdíjak fizetését Bátornak, s teremtsenek olyan helyzetet, hogy az örökösök végre hozzájussanak a Bartók Béla műveiből származó szerzői jogdíjakhoz. Ennek eredményeként ma már az a helyzet, hogy az összes európai szerzői jogi társaságok által a Bartók-művek után beszedett szerzői jogdíjak a Bartók-család javára folynak be. E tekintetben kivétel Anglia, ahol per folyik a magyar hagyatékátadó végzés érvényesítése érdekében. Végül továbbra is Bátor rendelkezik a szerzői jogokkal az USA-ban és Kanadában, amíg trustee-i minőségét ezekben az országokban fenn tudja tartani.

A tényálláshoz hozzátartozik még az is, hogy Bátor Viktor egyetlen alkalmat sem mulaszt el, hogy politikát keverjen az ügybe. A New York-i bírósághoz intézett beadványaiban és kihallgatásai során is éles kirohánásokat intéz a Magyar Népköztársaság kormánya ellen és a legkülönbözőbb rágalmakkal illeti mindazokat, akik a Bartók-üggyel Magyarországon foglalkoznak. Ez a taktikája azonban már nem sok sikerrel kecsegtet, hiszen — mint láttuk — a világ legtöbb országában már a jogilag és erkölcsileg helyes álláspontot fogadják el, amely szerint a Bartók Béla szerzői joga feletti rendelkezés egyedül és kizárólag örököseit illeti meg. A közvélemény előtt aligha kell bizonygatni, hogy itt nem politikai ügyről, hanem egyszerűen arról van szó, hogy a nagy magyar zeneszerző hagyatékának kezelésére kezdettől fogva alkalmatlan volt az a személy, aki a befolyó szerzői jogdíjak 75 százalékát számítja fel különféle költségekre és saját tiszteletdíjára.